

Предраг Крстић

И ПАМЕТАН И БОГАТ

Александар Добријевић, *Пошрејшићине по Маршину*,
Медијска књижара Круг, Београд, 2009

Придеви из наслова се односе на роман; на његовог аутора само онај први. Аутор је млади (да додамо и тај придев), а већ етаблирани филозоф, уз то још и етичар, па приде и гитариста незанемарљивог опуса. Има нечег надежног и истовремено нечег застрашујућег у очекивањима од романа који је написао писац са таквим *backgroundom*. С једне стране ту је оправдано веровање да ћемо имати посла са нечим мудрим, нечим што види дубље и у приповедни жанр уноси ону преко потребну рационалност и музикалност, која недисциплинованом овдашњем писању одавно мањка. С друге стране, осим страха да нећемо разумети о чему се ради, ту је такође и бојазан да ће солистичким медитацијама утулити нарацију, одузети нам и оно мало читалачког задовољства које још можемо пронаћи у романима. Дакле, одмах да кажемо, страхови се нису обистинили, наде су више него испуњене, а претходна очекивања су нам враћена као наше интерне предрасуде.

Ово дело, наиме, има властити метар и можда тек успоставља стандард. Јер, то је пре свега један паметан роман; ако не постоји таква категорија, и уколико се изузме све што непаметно може презриво да унесе у појам памети, не би било лоше да се измисли. Она би подразумевала да се иде преко образовног романа, утолико макар што искључује паметовање. А да у њему самом све остаје паметно, и ликови и токови, и приказивање и објашњавање, и описивање и рефлексива, болно паметно за уши свикле на немуште сентиментализме и површне игроказе.

Композиција је немилосрдна, али задаје онај пропусни оквир који управо отвара а не сапиње могућности: реч је о својеврсном дневниковану догађаја и(з) живота главног јунака, Мартина, од јануара до октобра 2001. године. Он је, шта друго, филозоф и џез музичар, и једно и друго у доба студентске младости, када се ниједно од тога још истински не може бити и неизвесно је хоће ли се икада постати. И хоће ли се ишта постати? И треба ли се постати? Неподношљива лакоћа живота студента, која је пак аутоиронизована с обзиром на атмосферу која јој стоји у залеђу: с обзиром на мањак мотивација за преозбиљне инвестиције које се ипак стављају у изглед и већ просијавају.

Одлази у библиотеку. Од мајстора мишљења (Гете, Мирослав Мика Антић, Витгенштајн, Фуко – тим редом) учи како ваља живети. Боли га стомак. Прди сасвим тихо, но учинак се шири. Непријатно му је, јер младић до њега прави гримасе. У прави час долеће му парче згужване, исписане хартије. „Кафа?” Окреће се. Зове се Исидора. Из унутрашњости је. Кује план о пресељењу. Завршава педагогију. Не пропушта ниједну техножурку. Смеју се. Мартин јој предлаже грудвање. Ходају, међутим, до Валентининог стана. Још мало причају, о музици, о васпитању деце. Скидају се. Лежу. Плавуша је заспала. Мартин узима акустичну гитару у руке. Компонује. Записује компоновано. Исидора се буди. Љуби га. Смрди јој из уста. Доноси јој банану у кревет. Свира јој малопређашње, свеже делце. Љуби је. Леже на њу. Нерадо јој услишава молбу да је испрати до куће. Мећава је обуздао свој насрт. Остављајући у аманет поледицу. Пролазе поред Новог гробља. Смркло се. Она се плаши мртвих, много. Сва се најежила. Не од зиме, него од страха. „И ја сам се плашио док сам био жив”, задиркује је пригушеним баритоном и смртно озбиљним лицем. Девојка вришти, удара га ташном у браду. Избија му предњи доњи зуб и прави расеклину на доњој усни. Већ нарушене равнотеже, поледица му помаже да се слепоочницом очеше о ивичњак. На улици ни хромог пса.

Дакле, без бриге, течни и у даху читљиви пасажи, и кад су подужи – нигде карактеристичне паралитичарске запитаности филозофа који верује да су његова унутрашња подрхтавања предмет уметности, а не гастроентерологије. Ништа од тога; Мартин је пре у обиљу, у инфлацији прекретница. Он од почетка програмира агенду за будући живот и стално изнова интонира одлучивања, свестан да се обистињење овог или оног избора овде и сада ломи, али свестан такође да плавуше и друге препреке стално искрсавају на том путу. Сенка се тако нежно, неприметно превлачи преко свих превратничких намера.

То би се вероватно могло тумачити и као искуство ратова деведесетих, осећај историје у акцелерацији која већ унапред обесмишљава свако настојање. Али уместо резигнације која по правилу заморно обе-

лежава стилизоване реакције на такав усуд, овде наступа једно гарфилдовски симпатично и у исти мах суверено познавање стања ствари према којем и није тако пресудно да ли ће се накате остварити, према којем неодлука или жал због одлука остаје сигнатура путника верног раскршћима. И не само њега.

Проницљиви су сви „Мартинови” ликови, свако додуше на свој начин. У успутним репликама они сипају рафиниране и у свом регистру узорне есеје, безмало неограниченог тематског распона. Језде књигом веселе и оне друге девојке, али све одреда луцидне и стрпљиве за Мартинове веома потребите потрепштине, те отуд подложне његовом сувереном избору који се, наравно, непрекидно одлаже. Зачин додаје полудраговољни ескаписта Сима који на Фрушкој гори налази Мартина и пружа му уточиште, уточиште од света који принуђује, притиска, нука на одлуке које би негирале све што је обележје не само Мартина, него и читаве ове књиге: хумор, неизвесност, недириговано мишљење, неуправљени догађаји и ситуације које не закривају могућности, нарочито оне немогуће.

Сви ти и други ликови, чак и они из озрачја *underground* задимљене, интоксиковане, нискоенергетске али висококалоричне београдске музичке сцене с почетка миленијума, омаж којој је тешко и замислити да може бољи да се направи, сви они дакле говоре, тако рећи, хиперреалистички, увек аутореферентно, увек свесни контекстуалности властитог изражаја. То зачудо не узима на жестини изреченог – једино на убогости оног немуштог говора који замишљамо да припада такозваним живим литерарним ликовима, једино на оној бесловесној неодговорности (говорења, писања) која плиткошћу компензује испразност, мањак изазова ушушкава у познато, вређа иронију, пародију и игру коју мисли да задатом овешталошћу слави. Тако Огњен, пасионирани вајар – искључиво сиса, објашњава моделу:

„Сисе су огледало женске душе. На то не утиче ни чињеница да жена, због болести, може остати без њих. Чак ни ако их промишљено осакати силиконима. Оне углавном одражавају вашу нарав. У извијању, таласању недара, у надимању и ширењу груди и грудног коша, у напињању грудних мускула, у том грациозном њихању, подрхтавању и напрезању млечних жлезда, у осмеху дојки, оцртава се печат духа. Има онолико облина колико карактера, урођених или стечених, остварених или осујећених, и обратно.”

И следе описи, читава богата каталогизација те једне духовно-соматске области. То богатство, ту стилску густину, јединствену, ненадмашну, и кад је заморна неоодољиву, упечатљиву, неупоредиву, читавим током тка ова књига. Тако прецизно и издашно се приступа и пределима, различитим искуствима трауматизованог Београда, Врдника, Ки-

пра, преко чијих различитих доживљаја у различитим временима и менталним просторима се надвија увек она авет несталности, проточности свих узбуђења, опција и улога.

Језик искушава самог себе у дескрипцијама и нарацијама које би да захвати и за које зна да га неминово надмашују. Па их можда и у самоодбрани сам ствара, плови пољем властитих ненасилних и аутономних конструката, испредајући паралелно одигравање догађаја. Плете самодовољно али никада самодопадно ткање чији тон и дикција одговарају на провокацију коју им смућена, замагљена и мрзовољна стварност упућује и, још и више, упућују провокацију читаоцу на неогрешујуће концептуализације Мартинових искушења у самосвојном формату. Хотимична и самосвесна артифицијелност писма надраста причу, не више одражавајући је, него одржавајући је у једној другој потенцији, потенцији која јој мимо огледалне парадигме и преко стилистике виђене као да увек, већ унапред, споља придлази, тек дарива боје и у исти мах указује и проказује смисао. И оно његово пролазно друго.

Ја сам нефомант. Док једни гледају у кафу, други у звезде, трећи у длан, четврти у пасуљ, пети у карте, шести у богзна шта, ја гвири у облаке. Нестални као и ми, облаци су облици живота какав водимо и какав нас води. Ја сам самоуки облакочатац, профета-авантуриста што открива њухом и сањарењем...